

Vzpomínky na RNDr. Jana Hanzáka, CSc.

Memories of RNDr. Jan Hanzák, CSc.

Se jménem dr. Jana Hanzáka jsem se poprvé setkal, když jsem jako školák dostal pod vánoční stromeček první díl encyklopedie *Světlem zvířat*. Další dva svazky pojednávaly o ptácích, nadchly mě i obrázky Antonína Pospíšila. Hanzáková poutavá vyprávění o životě ptáků v průběhu roku jsem pak četl v knize *Rok v přírodě*. Poprvé jsem jeho tvář viděl v pořadu ostravského televizního studia „Lovy beze zbraní“, kam byli zváni ornitologové i jiní zoologové, fotografové přírody, ilustrátor Mirko Hanák i spisovatel Jaromír Tomeček.

„Na živo“ jsem pana doktora poprvé uviděl až při své první účasti na schůzi Československé ornitologické společnosti. Bylo to v roce 1973 v Praze-Holešovičkách. Od roku 1975 jsem začal docházet do Kroužkovací stanice Národního muzea čerpat data pro zadanou diplomovou práci. K tomu bylo nutno projít přes pracovnu dr. Hanzáka s masivním dřevěným nábytkem. Tou dobou mě nemohlo ani napadnout, že tam budu za pár let docházet na pracovní porady zoologického oddělení jako zaměstnanec Národního muzea.

Když jsem dokončil diplomovou práci (o sově pálené), řekl mi její vedoucí RNDr. Vladimír Hanák: „Sehnal jsem ti dobrého oponenta - dr. Hanzáka. Tak mu práci dones.“ A dr. Hanzák napsal příznivý posudek a přišel pak i na obhajobu této práce.

V době mé vojenské služby (slovenský Kežmarok) jsem netušil, kam po jejím skončení nastoupím do zaměstnání. Na doporučení dr. Vladimíra Hanáka jsem zkoušel nastoupit do Muzea Šumavy v Kašperských Horách. Dr. Hanák věřil, že na toto místo nastoupím. Poslal mě

proto za dr. Hanzákem, aby využil svých známostí v lesnických kruzích a doporučil mi, kam se obrátit ohledně možnosti bydlení. Po pohovoru na ředitelství muzea v Sušici jsem pak na vojnu obdržel zprávu, že byl přijat jiný uchazeč. Neměl sice zoologické vzdělání, ale měl na tu dobu potřebné předpoklady. Přesně měsíc před odchodem do civilu jsem byl upozorněn na inzerát, který vyšel v deníku *Lidová demokracie*. Jednalo se o místo v Kroužkovací stanici Národního muzea. Obratem jsem se přihlásil a v polovině srpna 1978 jsem se dostavil na konkurz do Národního muzea. Zde mi vedoucí zoologického oddělení dr. Hanzák sdělil, že jsem byl přijat. Musel jsem asi vypadat dost „vyjeveně“, proto mi pak pravil: „Vy jste asi čekal nějaké velké klání, že? A pokud půjdete za Formánkem, můžete mu blahopřát; dnes se mu narodila dcera“. Bylo 15. srpna. Na zbytek měsíce jsem ještě musel odjet do Kežmaroku. Po návratu do civilního světa jsem pak 4. září nastoupil do Národního muzea. Kroužkovací stanice sídlila v podstřeší, kromě vedoucího dr. Jiřího Formánka a technické pracovnice jsem byl třetím zaměstnancem, zatím na středoškolském místě. Ale byl jsem rád, že jsem měl práci.

Zpočátku jsem přebýval na koleji na Albertově; po usilovném shánění jsem sehnal podnájem (společně s kolegou Vladimírem Bejčkem) v Praze-Kunraticích. Když se dr. Hanzák dozvěděl, že bydlím tak blízko od jeho domku v Jalodvorské ulici, pozval mě na večeři. A nezůstalo u jediného pozvání. Krom toho mě poprosil, zda bych mu nepřišel pomoci při úpravě okolí jeho domku. Rád jsem přislíbil; vzpomínám, jak jsme společně s jeho synem Janem

upravovali prostor před vchodem. Při jedné návštěvě mi prozradil, jaké má úmysly s kroužkovací stanicí: přestěhovat ji do Hostivaře, kde Národní muzeum získalo darem domek uvnitř krásného arboreta. A když zjistil, že umím sekát kosou, přiděлил mi péči o tento objekt. „Dojděte koupit kosiště a kosu, ale ne příliš dlouhou, ať se moc nenadřete.“ Tak jsem pořídil kosiště a kosu sovětské výroby (jinou tehdy neměli). Hned při prvním sekání jsem si vzpomněl na rakouskou kosu, s níž jsem doma sekal od svých 14 let. Byl to rozdíl! Dr. Hanzák se občas zastavil „na kus řeči“ nebo když měl jednání s paní Jitkou Malátovou, která zastávala práci sekretářky ČOS. Při jedné návštěvě mě pověřil redigováním „Zpráv Československé ornitologické společnosti“. Souhlasil, abych se toho ujal společně s kolegou Vladimírem Bejčkem. Jednoho dne mi dr. Hanzák přinesl klíč a dodal: „Musíte taky dělat nějakou vědeckou práci. Ve druhém patře v depozitáři je volný psací stůl. Tak si stanovte nějaký termín a chodte tam. Tady klid mít nebudete“. To měl pravdu; seděl jsem v knihovně Československé ornitologické společnosti, kam často docházeli studenti a požadovali především polské a finské časopisy. Tou dobou totiž plně „kvetla“ kvantitativní ornitologie. Když dr. Hanzák objevil na dveřích mnou vyrobenou cedulku „Knihovna Československé ornitologické společnosti“, přišel za mnou, abych ji odstranil. A dodal na vysvětlenou: „Společnost je tady neoficiálně“. Docházení k dr. Hanzákovi domů netrvalo dlouho: v létě 1980 jsem změnil bydliště.

Nikdy nezapomenu na výpravu na terénní stanici Národního muzea na Horské Kvildě. Předcházel tomu dotaz dr. Hanzáka, zda bych chtěl vidět tokajického tetřeva hlušce. Moje odpověď byla jasná. Bylo to v polovině května 1980;

exkurze se kromě mě zúčastnily ještě jezevčice „Nerinka“ a „Besinka“, které okupovaly sedadlo vedle řidiče. Já seděl vzadu za nimi a sledoval, jak se po upozornění na „kočičku“ postavily na zadní a pozorovaly, co se děje. Cestou jsme se zastavili ve Strunkovicích nad Volyňkou u řeky. Pan doktor si zapálil cigaretu a po chvíli mě požádal, abych mu vyjmenoval všechny ptáky, které slyším; shodli jsme se, ale já měl navíc cvrčilkou říční. Dr. Hanzák pravil: „A vidíte, tu já už neslyším“. Když jsem se později o tom zmínil dr. Formánkovi, jen lakonicky pronesl: „To má Honza z toho jeho blbýho střelení.“ Myslivost byla dr. Hanzákovi velkým koníčkem. Pravidelně jezdil do honitby „Obrok“ v dnešním Libereckém kraji. Vraťme se však k tetřevovi. Po ubytování na stanici jsme se soumrakem vyrazili, autem až na známé místo, kde jsme zaparkovali. Pak jsme zamířili do vysokého lesa, v němž dosud ležel křupavý sníh. Šlo se na osvědčenou lokalitu, za známým tetřevem „Alfrédem“. Po opatrném postupu vysokým sněhem po vyšlapané stopě jsme dorazili k cíli. Po vodorovné smrkové větvi se pohyboval „Alfréd“ a přednášel svůj koncert. To nám pro ten den stačilo. Ráno jsme vstávali ve 4 hodiny; dr. Hanzák přede mne po stole posunul tvarohový dezert „Termix“ a po chvíli jsme vyrazili. Kohouta jsme dle očekávání zastihli na zcela stejném místě jako včera. Pro dr. Hanzáka jistě opakovaný, pro mě však nový a nezapomenutelný zážitek.

Po přesídlení kroužkovací stanice do Hostivaře (září 1982) byla už setkání s dr. Hanzákem méně častá. Omezovala se především na pracovní porady zoologického oddělení. Ale byly i jiné příležitosti (podpisy cestovních příkazů atp.). Při jedné z nich (někdy počátkem jara 1985) se mě dr. Hanzák zeptal, zda mám nějaký záměr, co bych chtěl dělat. Tou dobou jsme s kolegyní Janou Oborskou

dokončovali adresář kroužkovatelů. Jejich počet v Praze byl vysoký; a to na území hlavního města působila ještě řada ornitologů, kteří nekroužkovali. Řekl jsem dr. Hanzákovi, že by bylo dobré zkusit zpracovat území tzv. Velké Prahy formou kvadrátové sítě. Dr. Hanzákovi, který se pražskými ptáky po léta zabýval, se to líbilo. Pouze řekl "Jardo, ale bude to hodně práce. A řekněte o tom Formánkovi." Tomu jsem to řekl až druhý den, ale hned večer jsem u piva svůj záměr sdělil Jiřímu Jandovi, který tou dobou u nás po návratu z vojny přebýval. Nápadem byl nadšen, byť tou dobou ho nejvíc trápilo „nevycházení“ *Sylvie*. Bylo nutné zamýšlenou akci oznámit centrálním organizátorům národního mapování, což si vzal na starost Jirka Janda.

Po odchodu dr. Hanzáka na zasloužený odpočinek už jsme se setkali jen párkrát, když jsme ho domů zašli navštívit s dr. Formánkem. Nikdy se nezapomněl zeptat, jak jsme spokojeni s jeho nástupcem ve funkci vedoucího zoologického oddělení.

Osud mi nedopřál zúčastnit se posledního rozloučení; v ten den jsme byli i s dr. Formánkem na služební cestě do Turecka za migrujícími dravci. Na dr. Hanzáka budu vždy rád vzpomínat, i jako na člověka, který dokázal vědomostně zvládat nejen ptáky, ale i savce.

Co napsat závěrem? Myslím si, že dr. Jan Hanzák byl nedocenenou

osobností naší ornitologie. Po úmrtí doc. W. Černého byl jasným kandidátem na pozici předsedy Československé ornitologické společnosti. Ale z „vyšších míst“ byl požadavek, aby i v čele takovéto relativně „obskurní“ společnosti stál komunista. Dr. Hanzák pak méně často chodil na schůze Československé ornitologické společnosti (později České společnosti ornitologické), omlouval to i tím, že „už nikoho nezná“. Jeho zásluhy na získávání subvencí z ministerstva zemědělství a jeho podpora kroužkovací činnosti by neměly být nikdy zapomenuty. Stejně jako průkopnictví v nahrávání hlasů ptáků a popularizace ornitologie. Rovněž tak zásluhy o zřízení a správcování terénní stanice na „Velkém Tisém“. Jeho encyklopedie *Světlem zvířat* ovlivnila a vychovala nejméně jednu generaci zájemců o ptáky a jejich život. A nikomu nevadilo, že se jí bez záporného příděchu přezdívalo „Hanzákův bestiář“. Úspěšný byl i jeho *Velký obrazový atlas ptáků*, který se dočkal řady cizojazyčných mutací. Vyprávěl mi, jak ho potěšilo, když uviděl svůj atlas ve finském Kilpisjärvi, kam byl do rodiny pozván na návštěvu při své cestě po Skandinávii a Finsku.

Hodnocení publikační i redakční činnosti by překročilo rámec osobních vzpomínek, což byl můj úkol.

Jaroslav Škopek